

Rachunkowość w procesie zarządzania ryzykiem walutowym w przedsiębiorstwach w Polsce i na Ukrainie

Marzena Remlein, Valentyna Ksendzuk*

Streszczenie: *Cel* – Zwrócenie uwagi na problem ryzyka walutowego ponoszonego przez przedsiębiorstwa w Polsce i na Ukrainie oraz zaprezentowanie metod zabezpieczania się przed jego negatywnymi skutkami.

Metodyka badania – W artykule zastosowano metodę analizy literatury i aktów prawnych, metodę deskryptywną oraz analizę danych statystycznych.

Wynik – Ze względu na duże wahania kursu hrywny ukraińskiej, w artykule zwrócono uwagę na konieczność zarządzania ryzykiem walutowym i możliwość korzystania z doświadczeń polskich przedsiębiorców w tym zakresie.

Oryginalność/wartość – Dokonano przeglądu wybranych definicji ryzyka walutowego oraz możliwych do zastosowania metod zarządzania ryzykiem walutowym. Zwrócono uwagę na problemy zabezpieczania się przed ryzykiem walutowym przez polskie i ukraińskie przedsiębiorstwa dokonujące transakcji zagranicznych.

Słowa kluczowe: ryzyko walutowe, zarządzanie ryzykiem walutowym, instrumenty pochodne, kontrakty terminowe

Wprowadzenie

Ryzyko jest nieodłącznym atrybutem aktywności gospodarczej przedsiębiorstw. Jednostki gospodarcze niemal każdego dnia narażone są na różnego rodzaju ryzyko. W przypadku przedsiębiorstw, które dokonują transakcji na rynkach międzynarodowych, znaczenia nabiera ryzyko związane z fluktuacją kursu walutowego.

Na Ukrainie zauważa się duże wahania kursu hrywny w odniesieniu do walut obcych, głównie euro i dolara amerykańskiego. Według danych Narodowego Banku Ukrainy w latach 2014–2017 oficjalny kurs hrywny w odniesieniu do euro spadł 2,5 raza, natomiast w stosunku do USD spadek wynosił ponad 300% w ciągu roku. Zmalała również wartość transakcji zagranicznych w ciągu ostatnich 3 lat. Według danych Państwowej Służby Statystyki Ukrainy wartość eksportu w 2016 roku w porównaniu z 2014 rokiem zmniejszyła się o 33%, a importu – o 28% (*Oficijnyj sajť Deržavnoi službi statistiki Ukraini*). Na taką sytuację wpłynęły głównie czynniki polityczne, gospodarcze oraz społeczne.

* dr hab. Marzena Remlein prof. UEP, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Katedra Rachunkowości, e-mail: marzena.remlein@ue.poznan.pl; dr Valentyna Ksendzuk, Ukraina, Żytomierski Państwowy Uniwersytet Technologiczny, Katedra Gospodarki Międzynarodowej, e-mail: walentyna_ksiedzuk@ukr.net.

W Polsce od kilku lat sytuacja na rynku walutowym wydaje się być ustabilizowana. Polskie przedsiębiorstwa prowadzące aktywność na skalę międzynarodowej wdrażają system zarządzania ryzykiem walutowym i korzystają z pozytywnych skutków stosowania metod zabezpieczania się przed ryzykiem walutowym.

Przedmiotem rozważań jest ryzyko walutowe oraz metody zarządzania nim, stosowane przez polskie i ukraińskie przedsiębiorstwa. Celem artykułu jest zwrócenie uwagi na problem ryzyka walutowego ponoszonego przez przedsiębiorstwa w Polsce i na Ukrainie oraz zaprezentowanie metod zabezpieczania się przed jego negatywnymi skutkami. Osiągnięcie tego celu wymagało zastosowania odpowiednich metod badawczych, w szczególności metody analizy literatury i aktów prawnych, metody deskryptywnej i analizy danych statystycznych.

1. Istota i metody zarządzania ryzykiem walutowym

Ryzyko walutowe jest nieodłącznym elementem prowadzenia działalności gospodarczej na arenie międzynarodowej. Jest przy tym uznawane za jedno z największych wyzwań w teorii i praktyce finansów XXI wieku. Termin „ryzyko” jest pojęciem wieloznacznym, trudnym do zdefiniowania, odmiennie interpretowanym w różnych dziedzinach nauki. Zdaniem A. Karmańskiej (2008, s. 21) z tego właśnie powodu stworzenie jednej uniwersalnej definicji jest niemożliwe. W literaturze przedmiotu zarówno polskich, jak i ukraińskich naukowców można spotkać różne określenia odnoszące się zarówno do pojęcia „ryzyko”, jak i „ryzyko walutowe”. Wybrane definicje ryzyka walutowego zaprezentowano w tabeli 1.

Tabela 1

Wybrane definicje ryzyka walutowego

Autor, rok	Definicja
1	2
Podejście polskich naukowców	
K. Czepielewska-Kalka (1997)	Ryzyko, które powstaje wówczas, gdy występuje rozbieżność czasowa między momentem powstania należności lub zobowiązania a momentem ich realizacji
D. Dziawgo (1998)	Ryzyko związane z osiągnięciem zysku z papierów wartościowych bądź lokat bankowych nominowanych w walucie innej niż własna inwestora
T.T. Kaczmarek (1999)	Niebezpieczeństwo pogorszenia sytuacji finansowej banku na skutek niekorzystnej zmiany kursu walutowego
D. Benett (2000)	Bieżąca pozycja lub pozycja przyszłych okresów bądź też przewidywany przyszły składnik aktywów lub pasywów, denominowany w walucie obcej, który – czy to z przyczyn handlowych, czy też bilansowych – musi być przeliczony na inną walutę według kursu, który jeszcze nie został określony
J. Zając (2002)	Ryzyko związane z poniesieniem straty na otwartej pozycji walutowej w wyniku niekorzystnej zmiany kursu walut

1	2
L. Szyszko, J. Szczepański (2003)	Ryzyko zmiany kursu dla importera, eksportera, banku prowadzącego operacje walutowo-dewizowe oraz państwa
M. Kalinowski (2007)	Potencjalna zmiana dochodu wynikająca z nieoczekiwanych zmian kursu waluty obcej
E. Widz (2012)	Możliwość zmniejszenia wartości rynkowej kapitału w wyniku zmian kursów walutowych
J. Orłowska-Puzio (2014)	Niebezpieczeństwo wzrostu lub spadku kursu waluty zagranicznej pomiędzy terminem zawarcia kontraktu a terminem jego płatności, co powoduje wzrost zobowiązań lub zmniejszenie należności
Podejście ukraińskich naukowców	
O.V. Vasûrenko (O.B. Васюренко) (2001)	Ryzyko wynikające z niekorzystnych zmian kursu walutowego w okresie, na który została zawarta umowa handlowa oraz okresie płatności w walucie obcej
W.S. Asaulko (B.C. Асаулко) (2007)	Wartość pieniężna (w walucie bazowej) prawdopodobieństwa wystąpienia strat lub niedoborów zysku jako skutek zmiany kursu walutowego, które nie zostały wycenione lub nieprawidłowo ocenione przez podmioty zarządzające
O.Û. Šeremet'ëva (O.Ю. Шереметьева) (2007)	Znak zaostrezenia i spontanicznego rozwiązywania sprzeczności w stosunkach walutowych i systemach walutowych
L.V. Repa (Л.В. Рєпа) (2008)	Prawdopodobieństwo uzyskania nieprzewidzianych wyników finansowych operacji walutowych z powodu możliwych wahań kursów walutowych ze względu na sytuacyjny charakter działalności agentów walutowych oraz wpływ niekontrolowanych czynników
V.V. Luk'ánova, T.V. Golovač (B.B. Лук'янова, Т.В. Головач) (2007)	Groźba strat związanych ze zmianą kursu walut obcych podczas realizacji zagranicznych umów gospodarczych

Źródło: opracowanie własne na podstawie Czepielewska-Kalka (1997), s. 52; Dziawgo (1998); Kaczmarek (1999); Benett (2000); Zajac (2002), s. 401; Szyszko, Szczepański (2003), s. 194; Kalinowski (2007), s. 34; Widz (2012), s. 434; Orłowska-Puzio (2014), s. 11; Vasûrenko (2001); Asaulko (2007); Šeremet'ëva (2007); Repa (2008); Luk'ánova, Golovač (2007), s.78.

Analiza definicji przytoczonych w tabeli 1 pozwala zauważyć, że w rozważaniach odnoszących się do istoty ryzyka walutowego uwzględnia się nie tylko zagrożenia, które mają negatywny wpływ na wyniki działalności przedsiębiorstw, ale też szanse i korzyści wpływające pozytywnie lub neutralnie na działalność przedsiębiorstwa i jego wyniki finansowe.

Na potrzeby niniejszego opracowania ryzyko walutowe jest rozumiane jako zagrożenie (niebezpieczeństwo) oraz korzyści (szanse) związane z wykorzystaniem waluty obcej w prowadzeniu transakcji zagranicznych. Korzyści z dokonanych transakcji walutowych upatruje się w zwiększeniu majątku, przychodów lub zmniejszeniu zobowiązań, natomiast zagrożeniem jest zmniejszenie wartości majątku, zwiększenie zobowiązań i kosztów.

Ryzyko walutowe ma charakter ciągły, co wyklucza całkowitą jego eliminację. Jednak można nim zarządzać i ograniczyć skutki jego negatywnego wpływu.

Zarządzanie ryzykiem (polityka ryzyka) jest rozumiane jako cała gama środków skierowanych na identyfikowanie ewentualnych zagrożeń wyniku finansowego, ograniczenie możliwości jego wystąpienia lub złagodzenie jego skutków (Buschgen, 1997, s. 190).

W dłuższej perspektywie czasowej niezbędny jest umiejętny dobór narzędzi i instrumentów osłonowych. Aktywne zarządzanie ryzykiem walutowym pozwala na stabilizację zamierzonej efektywności niezależnie od rozwoju sytuacji rynkowej. Często zastosowanie złożonej strategii zabezpieczającej może być źródłem istotnej przewagi nad konkurencją (Iwaszczuk, Orłowska-Puzio, Ivashchuk, 2016, s. 164).

W ostatnich latach konieczność stosowania strategii zabezpieczających wynika ze znaczącej zmienności kursów walutowych, w tym również polskiego złotego i ukraińskiej hrywny, w związku z czym zarówno w Polsce, jak i na Ukrainie jest zasadne stosowanie instrumentów, które w znacznym stopniu ograniczą ryzyko walutowe i zniwelują negatywne skutki deprecjacji walut krajowych. Badania przeprowadzone przez I.D. Tymoczko wskazują, że w Polsce zwiększa się odsetek przedsiębiorstw deklarujących aktywne zarządzanie ryzykiem walutowym. W 2007 roku około 50% firm twierdziło, że aktywnie zarządza ryzykiem, natomiast obecnie odsetek ten wzrósł do 70,2% (Tymoczko, 2013, s. 51).

Sposoby zarządzania ryzykiem walutowym w wybranych krajach zaprezentowano w tabeli 2.

Tabela 2

Sposoby zarządzania ryzykiem walutowym

Kraj	Autor, rok	Sposoby zarządzania ryzykiem walutowym
1	2	3
Polska	I.D. Tymoczko (2008)	Ponad 24% importerów i 25% eksporterów deklaruje, że zabezpiecza się przed ryzykiem walutowym, wykorzystując zaawansowane metody zarządzania ryzykiem. Najpopularniejszym złożonym instrumentem stosowanym przez polskie, niefinansowe przedsiębiorstwa pozostaje forward i opcje walutowe
Belgia	M.J.K. De Ceuster E. Laveren J. Lodewyckx (2000)	Przedsiębiorstwa większą wagę przykładają do redukcji zmienności przychodów niż przepływów i dlatego firmy posiadające obroty nominowane w walutach obcych wykorzystują techniki ograniczania ryzyka walutowego
Wielka Brytania	Ch. Mallin K. Ow-Yong M. Reynolds (2001)	Jako zasadniczy powód ograniczania ryzyka walutowego za pomocą instrumentów zabezpieczających przedsiębiorstwa podawały potrzebę przewidywania przychodów, co motywowało do zarządzania ryzykiem w ogóle
Dania	T. Aabo E. Høg J. Kuhn (2009)	Skłonność przedsiębiorstw do stosowania instrumentów pochodnych jest pozytywnie skorelowana z udziałem eksportu w przychodach oraz wielkością obrotów w walutach o płynnym kursie walutowym (podlegającym wahaniom pod wpływem sił rynkowych)
Turcja	Y. Selvi A. Turel (2010)	Najczęściej wykorzystywanymi instrumentami pochodnymi stosowanymi do redukcji ryzyka walutowego jest transakcja forward (ponad 60% wszystkich transakcji zabezpieczających) oraz swapy walutowe (ok. 18% wszystkich transakcji zabezpieczających)

1	2	3
Chiny	K. Cowan E. Hansen L.O.Herrera (2005)	Firmy najpierw wykorzystują naturalne metody ograniczania ryzyka walutowego poprzez dopasowanie wpływów i wydatków (wraz z wykorzystaniem kredytów walutowych), a dopiero później sięgają po zaawansowane instrumenty zarządzania ryzykiem kursowym

Źródło: opracowanie na podstawie Tymoczko (2013).

Sposoby zarządzania ryzykiem walutowym są różne, a ich wybór zależy od konkretnego przedsiębiorstwa i jego aktualnej sytuacji. W literaturze przedmiotu można spotkać różnorodne kryteria dotyczące klasyfikacji metod zarządzania ryzykiem walutowym, przy czym najczęściej wyróżnia się metody wewnętrzne i zewnętrzne.

Metody wewnętrzne opierają się na stosowaniu w umowach różnych dodatkowych uwarunkowań, które zwiększają bezpieczeństwo zawieranych transakcji. Wśród wewnętrznych metod zabezpieczeń wyróżnia się instrumenty takie, jak: klauzule waloryzacyjne, zawieranie transakcji z kontrahentami zagranicznymi w walucie krajowej, przyspieszanie oraz zwlekanie z płatnościami, kompensowanie należności i zobowiązań, zgranie transakcji w różnych walutach, *covering* oraz ubezpieczenie na wypadek niekorzystnych zmian związanych z ryzykiem walutowym (Rogowski, Michalczewski, 2005, s. 148–151). Zastosowanie metod wewnętrznych wymaga akceptacji ze strony kontrahenta. Często w praktyce kontrahenci nie zgadzają się na zastosowanie tych instrumentów, ponieważ implikuje to dodatkowe straty lub spadek zysków. W związku z tym wzrasta zainteresowanie podmiotów gospodarczych zewnętrznymi metodami zabezpieczenia przed ryzykiem walutowym (Obrzeźgiewicz, 2014, s. 108). Ograniczenie ryzyka walutowego za pomocą metod zewnętrznych opiera się na wykorzystaniu jednego z najnowszych wynalazków inżynierii finansowej, jakim są instrumenty pochodne. Instrumenty te można nabyć zarówno na rynku pierwotnym, jak i na rynku wtórnym (Żebruń, 2010, s. 21–27).

Obie grupy metod zawierają wiele instrumentów pozwalających w sposób efektywny zarządzać ryzykiem walutowym. Klasyfikację metod zarządzania ryzykiem walutowym przedstawiono w tabeli 3.

Tabela 3

Metody zarządzania ryzykiem walutowym

Metody wewnętrzne	Metody zewnętrzne
<ul style="list-style-type: none"> – fakturowanie w walucie krajowej – klauzule waloryzacyjne – przyspieszenie i opóźnianie płatności – kompensata wewnętrzna – wyrównanie pozycji walutowych 	<ul style="list-style-type: none"> – factoring międzynarodowy – forfaiting, dyskonto weksli – ubezpieczenie ryzyka walutowego – instrumenty rynku pieniężnego – instrumenty rynku walutowego (transakcje forward, futures, swap, opcje walutowe i złożone strategie opcyjne)

Źródło: Miciuła (2013), s. 137.

Przed zastosowaniem złożonych metod zewnętrznych należy rozważyć możliwość wykorzystania metod wewnętrznych, ponieważ w przyjętej strategii najlepszymi metodami ochrony przed ryzykiem są metody najprostsze, które są zarazem najtańsze (Miciuła, 2013, s. 138).

2. Regulacje prawne w zakresie rachunkowości zabezpieczeń w Polsce i na Ukrainie

Rachunkowość zabezpieczeń to zespół norm oraz przepisów prawa bilansowego, które jednostki gospodarcze mogą stosować fakultatywnie w odniesieniu do instrumentów finansowych. Przedsiębiorstwo we własnym zakresie decyduje, czy stosuje rachunkowość zabezpieczeń, czy też w stosunku do derywatów pozostaje przy podejściu ogólnym, wynikającym z przyjętej polityki rachunkowości w zakresie wyceny instrumentów finansowych (Mazurowska, 2015, s. 388). Istota rachunkowości zabezpieczeń sprowadza się do ujęcia w tym samym okresie sprawozdawczym wzajemnie znoszących się zmian wartości różnych pozycji lub transakcji wynikających z określonego rodzaju ryzyka. Rozwiązanie takie pozwala ograniczyć fluktuację wyniku finansowego ze względu na określony rodzaj ryzyka wynikającego z różnych instrumentów, których zmiany wartości lub wynikające z nich przepływy są odwrotnie skorelowane (Frendzel, 2010, s. 175).

W Polsce pojęcie instrumentu finansowego zostało wprowadzone przepisami ustawy o rachunkowości z 2000 roku, ale kwestie wyceny ustawa reguluje w ograniczonym zakresie. W celu uszczegółowienia zasad rachunkowości instrumentów finansowych, w tym rachunkowości zabezpieczeń, zostało wydane rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 12 grudnia 2001 roku w sprawie szczegółowych zasad uznawania, metod wyceny, zakresu ujawniania i sposobu prezentacji instrumentów finansowych (RMF). Rozporządzenie to w całości jest poświęcone regulacjom instrumentów finansowych. Powstało ono na podstawie MSR 39 „Instrumenty finansowe”. Obowiązuje od 2002 roku i w porównaniu z ustawą o rachunkowości bardziej szczegółowo określa zasady klasyfikacji i wyceny instrumentów finansowych (Rówińska, 2015, s. 186).

Zgodnie z przepisami RMF (§ 3, pkt 18) zabezpieczenie polega na wyborze jednego lub więcej instrumentów zabezpieczających, których zmiany wartości kompensują zmianę wartości pozycji zabezpieczanej lub przepływów pieniężnych z nią związanych. Ponadto istotną rolę w praktyce polskich przedsiębiorstw stosujących rachunkowość zabezpieczeń odgrywały MSR 39 „Instrumenty finansowe: ujmowanie i wycena” oraz MSSF 7 „Instrumenty finansowe: ujawnianie informacji”. Od 2018 roku MSR 39 został zastąpiony przez MSSF 9 „Instrumenty finansowe”, który w zakresie rachunkowości zabezpieczeń ma na celu lepsze dopasowanie rachunkowości zabezpieczeń do zarządzania ryzykiem.

Na Ukrainie podstawowymi dokumentami regulującymi zasady prowadzenia rachunkowości są ustawa o rachunkowości i sprawozdawczości finansowej na Ukrainie (Zakon Ukraïni) i Krajowe Standardy Rachunkowości. W 2017 roku w ustawodawstwie ukraińskim dotyczącym

rachunkowości podmiotów gospodarczych dokonano zmian, które miały na celu zniwelowanie różnic z regulacjami prawnymi Unii Europejskiej. Zmiany te obowiązują od 2018 roku i w szczególności odnoszą się do zasad sporządzania rocznych i skonsolidowanych sprawozdań finansowych. Zmiany te sprowadzają się głównie do rozszerzenia zakresu stosowania MSSF – obligatoryjnie duże przedsiębiorstwa i przedsiębiorstwa produkujące wyroby o znaczeniu krajowym.

Na Ukrainie podmioty gospodarcze, zamierzające stosować instrumenty pochodne do zabezpieczania transakcji w walucie obcej, wykorzystują nie tylko ustawodawstwo ukraińskie – P(s)BO 13 Instrumenty finansowe (Položennâ [standart] buhgalters'kogo obliku...), ale również uwzględniają rozwiązania przyjęte w MSSF.

3. Praktyka polskich i ukraińskich przedsiębiorstw w zakresie zarządzania ryzykiem walutowym

Wzrost zainteresowania podmiotów gospodarczych podejmowaniem działalności za granicą powoduje konieczność uwzględnienia różnego rodzaju ryzyka, w szczególności ryzyka walutowego. W takim wypadku wdrażanie systemu zarządzania ryzykiem jest koniecznym warunkiem skutecznej i efektywnej realizacji transakcji eksportu i importu oraz właściwego rozliczenia z kontrahentem.

Wielkość i częstotliwość rozliczeń walutowych w rozliczeniach handlowych przekłada się na sposób zarządzania ryzykiem walutowym. Duże przedsiębiorstwa w 60% przypadków dokonują operacji zabezpieczających w sposób regularny. W sektorze MSP zaledwie 42% przedsiębiorstw regularnie chroni swoje przychody. Wśród przedsiębiorstw wystawionych na ryzyko walutowe 50,6% eksporterów oraz podobny odsetek importerów twierdziło, że akceptuje ryzyko i nie stosuje żadnych instrumentów, aby je ograniczyć. Wśród firm, które zarówno eksportują, jak i importują, poziom akceptacji ryzyka był również relatywnie wysoki. Taki brak zarządzania ryzykiem walutowym zadeklarowało 43,4% firm. Może to oznaczać, że równoważenie wpływów wydatkami jest metodą unikania ryzyka, a nie instrumentem zarządzania nim (Tymoczko, 2013, s. 52–54).

Jednym z popularnych instrumentów rynku walutowego stosowanym w Polsce są kontrakty terminowe, które po raz pierwszy pojawiły się na GPW w 1998 roku. Wówczas wartość obrotów wyniosła 301 mln zł. Obserwując notowania na rynku terminowym, można zauważyć, że wartość kontraktów terminowych na GPW rośnie i w 2011 roku osiągnęła rekordowy poziom 361 665 mln zł. W ostatnich latach obroty kontraktami terminowymi plasują się na nieco niższym poziomie i wynosiły 188 439 mln zł w 2016 roku i 230 203 mln zł w 2017 roku (Podstawowe statystyki GPW).

Walutowe kontrakty terminowe na Ukrainie pojawiły się dopiero w 2015 roku, zatem można stwierdzić, że ukraińskie podmioty gospodarcze nie mają długiego doświadczenia w zakresie zarządzania ryzykiem walutowym w porównaniu z innymi krajami europejskimi.

Według danych Krajowej Komisji Papierów Wartościowych i Giełdy Ukrainy obrotu pochodnymi instrumentami finansowymi dokonywały „Ukraińska Birża” – 20% ogólnej liczby kontraktów, „Perspektywa” – 1% i „Ukraińska Uniwersalna Birża” – 50%. Najpopularniejsze kontrakty terminowe na waluty to: kontrakty futures EUR/USD, kontrakty futures GBP/USD, kontrakty futures USD/UAH oraz kontrakty futures USD/JPY (*Nacional'na komisiâ...*, 2016).

W 2017 roku najpopularniejsze na rynku giełdowym były kontrakty futures na uncję złota (ok. 60%), drugie z kolei kontrakty futures na pary EUR/USD (około 30%). Wyniki takie świadczą o wzroście zainteresowania wykorzystaniem instrumentów pochodnych przez ukraińskie podmioty. Jednak dane wskazują, że zdecydowanie największy udział mają osoby fizyczne – 82, natomiast wśród osób prawnych prym wiodą trzy podmioty, które realizują 51% transakcji na rynku instrumentów pochodnych (*Nacional'na komisiâ...*, 2017).

Dane statystyczne, dotyczące zastosowania instrumentów pochodnych na rynkach kapitałowych w Polsce na Ukrainie, przedstawiono w tabeli 4.

Tabela 4

Pochodne instrumenty finansowe w obrocie na polskim i ukraińskim rynku kapitałowym w okresie 2010–2017

Lata	Polska (mln PLN)	Ukraina (mln UAH)
2010	340 648	0,00
2011	361 665	0,00
2012	216 436	0,00
2013	218 839	0,00
2014	230 148	9 611,45
2015	216 746	6 516,48
2016	188 439	1 190,40
2017	230 203	5 032,05

Źródło: Podstawowe statystyki GPW; Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

Porównując dane zawarte w tabeli 4 można zauważyć, że ukraińskie przedsiębiorstwa stosują instrumenty pochodne jako metodę zarządzania ryzykiem walutowym znacznie rzadziej niż polscy przedsiębiorcy.

Uwagi końcowe

Źródeł ryzyka należy upatrywać w operacjach handlowych z zagranicą i rozliczanych w walutach innych niżeli waluta krajowa oraz w operacjach finansowych, np. zaciąganie kredytów walutowych. Ryzyko walutowe związane z fluktuacją kursu walutowego znajduje odzwierciedlenie w wyniku finansowym w postaci różnic kursowych. W celu ograniczenia

negatywnych skutków ryzyka walutowego coraz częściej są stosowane zewnętrzne instrumenty zabezpieczające, w szczególności instrumenty pochodne. Wybór metody zarządzania ryzykiem walutowym jest istotny. Jednocześnie jest trudnym zadaniem, przed którym stają przedsiębiorstwa prowadzące transakcje na rynkach zagranicznych.

Dane statystyczne ukazują, że mimo pojawiających się problemów, związanych głównie ze skutkami kryzysu finansowego, polskie przedsiębiorstwa nie wycofują się z rynku międzynarodowego i osiągają korzyści ekonomiczne. Są to szczególnie te podmioty, które aktywnie zarządzają ryzykiem walutowym.

Na Ukrainie natomiast, mimo wysokiego poziomu fluktuacji waluty krajowej, a tym samym zwiększonego ryzyka walutowego, przedsiębiorstwa w bardzo niewielkim stopniu korzystają z zewnętrznych metod zarządzania ryzykiem walutowym. Brak stosowania metod zabezpieczania się przed ryzykiem walutowym powoduje, że zwiększa się ryzyko upadłości przedsiębiorstw. Dotyczy to w szczególności małych i średnich przedsiębiorstw, które stanowią istotny odsetek podmiotów gospodarczych Ukrainy.

Podsumowując, należy stwierdzić, że ze względu na duże wahania kursu hrywny ukraińskiej byłoby wskazane, aby przedsiębiorstwa na Ukrainie w większym stopniu stosowały metody zabezpieczania się przed ryzykiem walutowym. Zdaniem autorek powinny one skorzystać z doświadczeń polskich przedsiębiorców w tym zakresie i wybrać sprawdzone już metody zarządzania ryzykiem walutowym.

Literatura

- Asaulko, V.S. (2007). Teoretičeskie aspekty ponâtiâ "valûtnyj risk" i ego mesto v sisteme èkonomičeskogo riska. *Kul'tura Narodov pričernomor'â*. 117.
- Bennett, D. (2000). *Ryzyko walutowe*. Warszawa: Dom Wydawniczy ABC.
- Buschgen, H.E. (1997). *Przedsiębiorstwo bankowe*, Warszawa: Poltext.
- Czepielewska-Kałka, K. (1997). Transakcje hedgingowe. *Bank i Kredyt*, 6, 43–57.
- Dziawgo, D. (1998). *Credit-rating. Ryzyko i obligacje na międzynarodowym rynku finansowym*. Warszawa: PWN.
- Iwaszczuk, N., Orłowska-Puzio, J., Ivashchuk, O. (2016). Zarządzanie ryzykiem walutowym warunkiem bezpieczeństwa zagranicznych transakcji przedsiębiorstw. *Przedsiębiorczość i Zarządzanie, XVII* (8/1), 161–171.
- Kaczmarek, T.T. (1999). *Zarządzanie ryzykiem handlowym i finansowym dla praktyków*. Gdańsk: ODDK.
- Kalinowski, M. (2007). *Zarządzanie ryzykiem walutowym w przedsiębiorstwie*. Warszawa: CeDeWu.
- Luk'ânova, V.V., Golovač, T.V. (2007). *Ekonomičnij rizik*. K.: Akademvidav.
- Mazurowska, M., (2015). Rachunkowość zabezpieczeń a proces zarządzania ryzykiem w przedsiębiorstwie. *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, 77, 385–392.
- Miciuła, I. (2013). Ryzyko walutowe oraz instrumenty zarządzania nim na przykładzie przedsiębiorstw gospodarki morskiej. *Zarządzanie i Finanse*, 4 (11/4), 131–146.
- Nacional'na komisiâ z cinnih paperiv ta fondovogo rinku (2016). *Riçnij zvit za 2016 rik Nacional'noi komisiï zcinnih paperiv ta fondovogo rinku*. Pobrano z: <https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2017/07/zvit-komosiï-2016-ukr-web.pdf> (17.12.2017).
- Nacional'na komisiâ z cinnih paperiv ta fondovogo rinku (2017). *Pokazniki dinamiki torgivli cinnimi paperami za serpen' 2017 rik*. Pobrano z: <https://www.nssmc.gov.ua/2017/09/18/byuleteny-shtodo-stanu-rinku-tsnnih-papery-serpeny-2017/> (17.12.2017).

- Nacional'na komisiâ z cinnih paperiv ta fondovogo rinku (2018). Ānformacijna dovidka ŝodo rozvitku fondovogo rinku Ukraĭni protâgom siĉnâ-grudnâ 2017 roku. Pobrano z: <http://www.ssmc.gov.ua/fund/analytics> (13.04.2018).
- Obrzĉegiewicz, D. (2014). Rachunkowoŝć instrumentów zabezpieczajâcych a ryzyko wahañ kursu walutowego. *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, 69, 105–115.
- Oficijnij sajt Derĉavnoĭ sluĉbi statistiki Ukraĭni. Pobrano z: www.ukrstat.gov.ua (24.05.2017).
- Oficijnij sajt Nacional'nogo banku Ukraĭni. Pobrano z: <https://bank.gov.ua> (24.05.2017).
- Orłowska-Puzio, J. (2014). *Zarządzanie ryzykiem walutowym w operacjach zagranicznych przedsiębiorstw*. Kraków: Wydawnictwo AGH.
- Podstawowe statystyki GPW. Pobrano z: <https://www.gpw.pl/podstawowe-statystyki-gpw> (26.03.2018).
- Poloĉennâ (standart) buhgalters'kogo obliku 13, „Finansovi instrumenti”. Minfin Ukraĭni. Nakaz vid 30.11.2001 № 559. Pobrano z: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01> (1.04.2018).
- Repa, L.V. (2008). *Upravlinnâ valûtнім rizikom: politekonomiĉnij aspekt*. Avtoreferat disertacii na zdobuttâ stupenâ kand. ekon. nauk: special'nist' 08.00.01. Donec'k: Donec. nac. un-t.
- Rogowski, W., Michalczewski, A. (2005). *Zarządzanie ryzykiem w przedsięwzięciach inwestycyjnych*. Kraków: Oficyna Ekonomiczna.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 12 grudnia 2001 r. w sprawie szczególowych zasad uznawania, metod wyceny, zakresu ujawniania i sposobu prezentacji instrumentów finansowych. Dz.U. 2001 nr 149, poz. 1674; Dz.U. 2008 nr 228, poz. 1508 z późn. zm.
- Rówińska, M. (2015). Ewolucja międzynarodowych i polskich regulacji w zakresie rachunkowości instrumentów finansowych. *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, 77, 181–188.
- Šeremet'ĕva, O.Ū. (2007). *Pravovi osnovi regulŭvannâ valûtніх rizikiv*. Avtoreferat disertacii na zdobuttâ stupenâ kand. űrid. nauk: special'nist' 12.00.07. Kiĭv: Ānstitut zakonodavstva Verhovnoĭ Radi Ukraĭni.
- Szyszeko, L., Szczepański, J. (red.) (2003). *Finanse przedsiębiorstwa*. Warszawa: PWE.
- Tymoczko, I.D. (2013). *Zarządzanie ryzykiem walutowym wśród polskich przedsiębiorstw niefinansowych*. W: K. Puchalska, I.D. Tymoczko, *Szerokie ujęcie ekspozycji polskich przedsiębiorstw niefinansowych na ryzyko walutowe. Źródła i skala ekspozycji oraz metody zarządzania ryzykiem walutowym*. Warszawa: Narodowy Bank Polski. Pobrano z: https://www.nbp.pl/publikacje/materiały_i_studia/ms293.pdf (5.04.2018).
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości. Dz.U. 1994 nr 121, poz. 591; t.j. Dz.U. 2002 nr 76, poz. 694; t.j. Dz.U. 2013, poz. 330 z późn. zm.
- Vasŭrenko, O.V. (2001). *Bankiv's'kij menedĉment*. K.: Vidavniĉij centr „Akademiâ”.
- Vitlins'kij, V.V., Velikoivanenko, G.Ā. (2004). *Rizikologiiâ v ekonomicii ta pidpriĉmnic'vi*. K.: KNEU.
- Widz, E. (2012). Wykorzystanie kontraktów futures do zabezpieczenia ekspozycji na ryzyko walutowe. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio H Oeconomia*, 1 (46), 433–443.
- Zajâc, J. (2002). *Polski rynek walutowy w praktyce*. Warszawa: Wydawnictwo K.E. LIBER.
- Zakon Ukraĭni „Pro buhgalters'kij oblik ta finansovu zvitnist' v Ukraĭni” vid 16.07.1999 № 996-XIV. Pobrano z: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (1.04.2018).
- Źebruñ, A. (2010). *Instrumenty pochodne zabezpieczajâce w rachunkowości*. Warszawa: Difin.

ACCOUNTING IN THE CURRENCY RISK MANAGEMENT PROCESS IN ENTERPRISES IN POLAND AND UKRAINE

Abstract: *Purpose* – The showing the problem of currency risk incurred by enterprises in Poland and Ukraine, and present methods of protecting against its negative effects

Design/methodology/approach – The methods of analysis of the literature and regulations, the descriptive method and statistical data analysis were used in the study.

Findings – Due to large fluctuations in the Ukrainian hryvnia exchange rate, the article highlights the need to manage currency risk and the ability to benefit from the experience of Polish entrepreneurs in this area.

Originality/value – The article reviews selected currency risk definitions and possible currency risk management methods. Attention was paid to the problems of hedging against currency risk by Polish and Ukrainian enterprises making foreign transactions.

Keywords: currency risk, currency risk management, derivatives, futures

Cytowanie

Remlein, M., Ksendzuck, V. (2018). Rachunkowość w procesie zarządzania ryzykiem walutowym w przedsiębiorstwach w Polsce i na Ukrainie. *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, 4 (94/1), 275–285. DOI: 10.18276/frfu.2018.94/1-24.